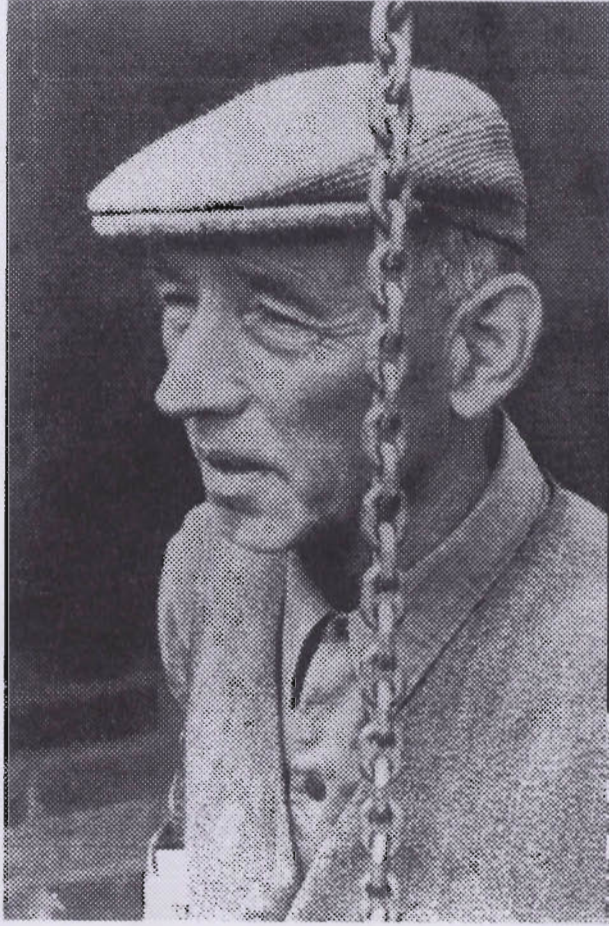
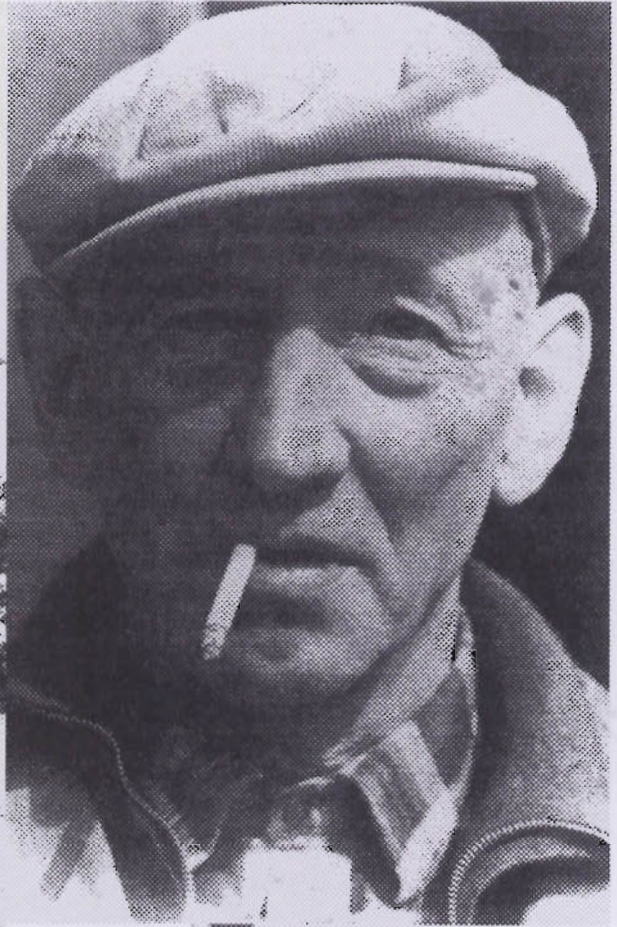

Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen

Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik |

De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik |

Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik | Jaarverslag 1998 Molen De Jonge Hendrik |

Eerst een voorwoord....

Voor u ligt hier de editie 1998 van het jaarverslag van molen „De Jonge Hendrik” te Den Aniel (Gr.), welke ondergetekende al sinds 22 april 1976 kent en die ten tijde van Tiddo Muda wel honderd keer heeft betreden. Deze molen wordt sinds 18 juli 1989 bediend door dezelfde persoon als ondergetekende, die bovendien gedeeltelijk doof is. Tijdens de aanvang van mijn molenaarsopleiding op 7 november 1981 reageerde de Nederlandse molenwereld om die reden nogal sceptisch. Desondanks ben ik op 3 oktober 1983 geslaagd voor de zware examenbeproevingen op molen „De Zwaluw” te Hoogeveen (Dr.). Dat is nu alweer bijna 16 jaar geleden. Heel veel dank ben ik verschuldigd aan de molenorganisaties dat ik me volwaardig kon integreren in de „horende” molenwereld, wat ik als een overwinning op mijn eigenwaarde beschouw. Tot op heden ben ik nog altijd Nederlands enige dove vrijwillige molenaar, iets om trots op te zijn. Een gehoortoestel is door *Vereeniging „De Hollandsche Molen”* verplicht gesteld om met de molen te mogen draaien. Daarom voel ik me steeds verplicht om middels jaar-

verslagen van de molen de betrokken moleninstanties goed op de hoogte te houden over het reilen en zeilen (of liever: zelfzwichten) op „De Jonge Hendrik” om de naar mijn idee ongegronde „dovenvrees” uit de wereld te helpen.

Helaas heeft het erom gespannen dat door allerlei vervelende oorzaken het jaar 1998 geen gemakkelijke tijd is geweest voor de Anielster molen én voor de vrijwilliger, wat u straks verderop in dit boekje zult ontdekken. Het totaal aantal bezoekers, de draaiuren en andere molenactiviteiten kwamen ditmaal ver onder de gestelde verwachtingen. De hierboven vermelde oorzaken zullen daar ongetwijfeld mede debet aan zijn geweest.

Toch wil ondergetekende voor de komende perioden trachten maar het beste van te maken en dat verdient een mooie zelfzwichter als „De Jonge Hendrik” wel.

Westernieland (Gr.), 16 mei 1999
Martin E. van Doornik,
vrijwillig molenaar van koren- en pelmolen
„De Jonge Hendrik”.

Ook in provincie Groningen bestaan er fleurige bollenvelden, wat dit prachtige „Hollandse” decor oplevert. Deze foto is met een 300 mm-telelens genomen, daar het tulpenveld en molen „De Jonge Hendrik” ruim 500 meter van elkaar verwijderd liggen. De opname is authentiek en géén computer-montage!

Foto 19 april 1999.

90

LET OP!

Dit jaarverslag is geprint met een inkjet-printer. U wordt daarom vriendelijk verzocht met droge handen te gaan lezen en het tegelijkertijd drinken van koffie of thee e.d. liefst te vermijden. Dank u!

Colofon

Gezet op: Pentium II MMX processor 3.2 GB/266 MHz met 16X CD-ROM speler en Compaq 14" monitor.

Programma: Windows 98 met Aldus PageMaker 5.0 en Adobe Pagemaker 6.5.

Foto's: alle zwart-wit foto's zijn zelf ontwikkeld en afgedrukt in eigen doka, tenzij anders vermeld.

Afbeeldingen gescand op: Mustek 600 II CD Paragon flatbedscanner.

Lettypen (fonts): Fundrunk (omslag), Verdana diapositief (de koppen) Verdana Bold (de inleidende teksten),

Times New Roman (overig tekst) Army en Mistral (beiden bovenaan deze pagina).

De computer bevat maar liefst 7.000 soorten fonts!

Cartoons geselecteerd uit: Premium Image Collection (150.000 afbeeldingen op 14 CD-ROMs).

Afgedrukt op: Hewlett Packard 400 Deskjet printer.

Papier: 120 grams Oxford houtvrij offset.

Bindwerk: Stadsdrukkerij Groningen.

Oplage: 6 exemplaren, waarvan 5 exemplaren verzonden naar:

Molentichting Winsum te Winsum (Gr.)

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens te Groningen

Stichting De Groninger Molen te Groningen

De Hollandsche Molen, Vereniging tot behoud van molens in Nederland te Amsterdam

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Huizen (NH).

Westernieland (Gr.), 16 mei 1999

Bezoekers op de molen

3

Een molen wordt als bedrijf thans in het algemeen helaas niet meer volwaardig aangemerkt. De marktsituatie van tegenwoordig weet niet meer wat het begrip „molen” inhoudt. Daarom zijn bezoekers zo belangrijk om langs educatieve wijze dit begrip goed te kweken.

Onze molen „De Jonge Hendrik” (hierna te noemen: **DJH**) heeft in het verslagjaar 218 bezoekers verwelkomd. Dat is jammer genoeg een flinke daling vergeleken met het voorgaande jaar (494 bezoekers). De oorzaak zal later in dit jaarverslag besproken worden!

Eveneens enorm gekelderd is het aantal buitenlandse bezoekers (30), ten opzichte van 1997 (98) en evenredig daarmee is het aantal nationaliteiten kleiner geworden. Dat zijn er 8 in plaats van 20 vorig jaar. Met het aantal personen tussen de haakjes zijn de volgende landen in volgorde uit het gastenboek hieronder vermeld: Frankrijk (8), Tsjechië (2), Engeland (2), Duitsland (11), Colombia (2), Canada (1), Libanon (1) en Oostenrijk (3).

Onder de bezoekers zijn er enkele beroepsmolenaars en collega-vrijwilligers langs geweest. Op **13 april** was hier de beroepsmolenaar Brockema van molen „De Hoop” te Dokkum, gevolgd door molenaar Duursma van „Paiser Meul” te Peize op **8 augustus**, de vader van Marcel Duursma,

die vóór Derk Jan Tinga op „De Vier Winden” in Pieterburen als vrijwilliger actief was.

Een week later, op **15 augustus** van het verslagjaar, kwam Wim Huizinga van molen „Eva” te Usquert op DJH op bezoek. Wij zijn samen nog opgeleid in Vierhuizen op molen „De Onderneming” en we kwamen elkaar vaak tegen in de trein op weg naar werk in stad Groningen, natuurlijk werd er veel over molens gekletst. Helaas was zijn molen op dat moment niet draaivaardig omdat het een en ander nogal mankeerde aan het Engels kruiswerk.

Het is belangrijk dat je op bepaalde feestdagen je molen ook moet draaien en openstellen voor het publiek. DJH trok op de Tweede Paasdag, **13 april** van het verslagjaar welgeteld 11 bezoekers en de Hemelvaartsdag op **21 mei** 13 bezoekers, waarvan 3 uit Frankrijk. **Maandag 19 mei** was de Tweede Pinksterdag met slechts 4 gasten (vorig jaar 34). Het viel dus wat tegen.

De *Nationale Molendag* op **9 mei** trok slechts 27 belangstellenden (68 vorig jaar!) binnen de molendeuren, terwijl de *Groninger Molendag* van **13 juni** maar 10 mensen naar de molen trok. „De Jonge Hendrik” had tijdens de *Open Monumentendag* op **12 september** zeer slecht weer en daardoor kwam er zelfs niemand op de molen. De molen was maar 1½ uur opengesteld, verder gaan had geen zin meer. Net als in het vorige verslagjaar 1997 waren er geen problemen ten aanzien van veiligheid voor de bezoekers op de molen en niemand heeft daar een sigaret of ander rookwaar op te hoeven steken of te doven. Daartoe zijn er op alle, voor bezoekers opengestelde, zolders borden met „Niet roken” in vijf talen aanwezig.

Op maandag **25 mei** van het verslagjaar is er weer ingebroken in de molen, zonder verdere gevolgen overigens. De kassa was zelfs onberoerd gelaten. Toen zijn de ramen versterkt tegen een kraakje. Al met al is 1998 een rotjaar voor de molen en de vrijwillige molenaar!

Het aantal draaiuren

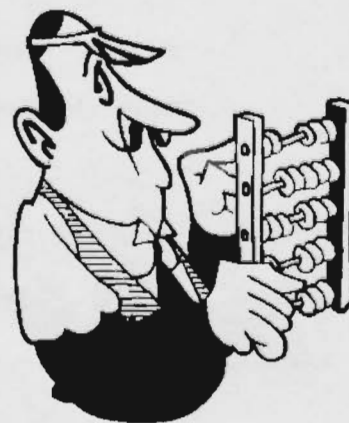
Het aantal draaiuren, waarmee DJH daadwerkelijk heeft gedraaid, bedroeg in het verslagjaar 113¾, wat dramatisch minder is dan in het voorgaande jaar (178 uren), een verschil van 64 uur en een kwartier.... De reden is dat ik in juni 1998 een verbod op het malen van granen kreeg opgelegd met als gevolg dat ik me te erg geëmotioneerd was om nog regelmatig naar de molen te gaan. Dat is tevens de oorzaak waarom in het vorige hoofdstuk van dit jaarverslag weinig bezoekers op DJH zijn geweest.

Dit aantal van 113¾ uren zijn ongelijk verdeeld over de 40 draaidagen gedurende het verslagjaar, wat neerkomt op gemiddeld 2 uur en 51 minuten per draaidag. Door het bovengenoemde maalverbod was mijn enthousiasme zover gedaald, dat ik

De lezer van dit jaarverslag wil ook graag meer weten over de cijfers en statistieken wat er in de Nederlandse molenwereld omgaat. Het aantal draaiuren is daar een voorbeeld van.

me in de gewoonte verviel om pas laat in de middag tussen 15.00 en 15.30 uur begon met draaien en daarna om zes uur 's avonds de deur te sluiten.

Daarnaast ben ik nog 13 dagen op de molen geweest, waarbij er niet gedraaid is, om daar bijvoorbeeld diverse klussen te verrichten of te kruien in verband met verwachte harde wind, met in totaal 17½ „stille” uren.

...tellen van het aantal draaiuren...

De molen en het weer

5

Door de uitstekende molenbiotoop van „De Jonge Hendrik” in het open landschap zo dichtbij de Waddenzee valt er over windvang niet te klagen. Maar het verslagjaar was zéér nat te noemen. Hier volgen de belevenissen van het weer in 1998.

Gedurende het verslagjaar zijn er in het eigen maalboekje windkrachten genoteerd op de schaal van Beaufort, verdeeld over de 40 draaidagen (vorig jaar 55), wat neerkomt op een gemiddelde van Bft. 5,55 per draaidag (4,9 in 1997). Het heeft hier dus behoorlijk gewaaid, maar er kwamen ook dagen voor, waarbij het wickenkruis moeizaam rondkwam.

Het jaar 1998 is opmerkelijk wat betreft temperatuur, neerslag en zonneschijn. De winter was zeer zacht te noemen. Op 17 januari noteerde ik op de molen een temperatuur van 11° C en midden februari zelfs 14° C! Er kwam wel vrij veel regen voor. Het voorjaar was normaal te noemen met warme, zonnige perioden in mei en juni. De zomermaanden gaven te weinig zon met daartussen veel bewolking en neerslag. De maanden september en oktober waren voor ons land een nachtmerrie: er viel extreem veel neerslag, schade voor de bieten- en aardappelboeren door de doorweekte en zompige landerijen. Van 25 t/m 30 oktober heeft het onophoudelijk geregend bij WNW-wind met uitschieters tot windkracht 9 Beaufort! Overal in ons land steeg het water flink met hier en daar overstromingen. Ik constateerde zelf dat het Hoornsdiep in stad Groningen zo hoog lag tot het straatniveau. Onder de Van Hall-spoorbrug (richting Leeuwarden) was er maar 10 cm ruimte boven het water! Op 7 november had ik op DJH de eerste

Natte oktober 1998

		normaal
max. temp.	12,4	14,5
min. temp.	7,8	6,6
neersl. mm.	300	72
uren zon	50	103

Overzicht van het extreme weer in oktober 1998. Bron: Algemeen Dagblad.

droge draaidag sinds 24 september! Door de zeer natte perioden in het verslagjaar is het houtwerk van DJH nog nooit zo groen uitgeslagen als nu! Een hele klus om te schoonmaken en opnieuw schilderen, maar er moet worden gewacht op betere en drogere tijden.

De eerste helft van november was normaal, maar toen ik op 21 november van een korte vakantie weer op Schiphol landde, zag ik schaatsers in de sloten rondom de luchthaven en het was ijzig koud met -6° C.... Sinds 1980 hadden wij op 5 december voor het eerst een „witte” Sinterklaas. Van het wit besneeuwde landschap konden wij echter niet lang genieten, want eind december was het guur met veel wind en niet al te lage temperaturen. Op de Tweede Kerstdag noteerde ik 9° C bij Beaufort 10.

Gedurende het verslagjaar 1998 is er op 40 dagen gedraaid met de molen, bij verschillende windrichtingen en windkrachten, wat op het onderstaande tabelletje wordt weergegeven.

W	4	N	1
WNW	7	NNO	1
NW	8	NO	2
NNW	3	ONO	-
O	1	Z	3
OZO	-	ZZW	3
ZO	-	ZW	3
ZZO	2	WZW	3

Tabelletje met de windrichtingen gedurende het verslagjaar met het aantal draaidagen.

Storm op de molen

Onder een blote sterrenhemel stond er op **zaterdag 3 januari 1998** een krachtige wind van Bft. 9, die van ZZO naar ZW ging ruimen. Om 23.00 uur naar de molen toe gegaan om te kruien. Boven de stad Groningen aan de zuidelijke horizon waren er onweersbuien te zien. Boven de molen bleef het onbewolkt.

Bijna twee maanden later, op **zaterdag 28 februari**, was er gewoon gedraaid, maar de wind nam sterk toe tot Bft. 9 uit WNW, zodat de molen gevangen moest worden. Vanuit de stelling was ik getuige hoe een vierkante schoorsteenkap op het dak van boerderij Clevering, even ten oosten van de molen, was afgerukt. Ik ging naar de boerderij toe om boer R.H. Clevering op dit euvel attent te maken. Hij wist daar niets van af en pakte meteen de ladder om de kap, die nu gevaarlijk aan de dakgoot hing te bengelen, te verwijderen. De ijzeren pootjes van de kap waren flink doorgeroest, wat de oorzaak moest zijn. Nog diezelfde middag, na het stilzetten van de molen, ging ik op de askop staan om metingen te verrichten aan de voorwolf om nieuw hout te bestellen. Met de wind in de rug en steunend tegen de staande buitenroede.

Op **woensdag 11 maart** voorspelde Erwin Kroll zware storm vanuit NNW, zodat ik na mijn werk de kap vanuit het WZW moest kruien. Achteraf gezien vergeefse moeite, want de storm kwam niet oostelijker dan Harlingen. In Den Andel werd het niet hoger dan „maar” Bft 2....!

Er is wel gedraaid op **zaterdag 14 maart** bij NW-wind met kracht 6, maar om 16.00 uur is het Bft. 8 geworden. Nadat de molen is stilgezet, ging ik naar de kap toe om aan de nieuwe voorwolf te werken.

Op **dinsdag 15 september** was ik onderweg per fiets naar het station in Baflo om vandaaruit per trein naar

Net als in het vorige jaar vielen er geen stormgevaren te noteren, met uitschieters tot Beaufort 10. Omdat de buitenroede van de molen in slechte staat verkeerde, mag er hier niet boven Bft. 7½ gedraaid worden.

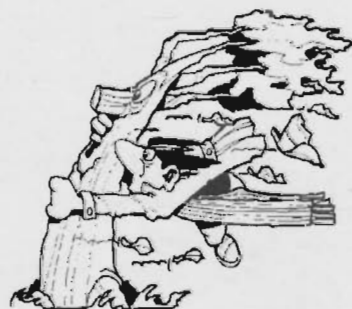
mijn werk te gaan. Ik vertrouwde het weer al niet: Bft. 9 noordwest, met veel slagregens. Guur weer vandaag. De molen stond nog in overhekstand om het vele hemelwater makkelijker af te laten voeren, en ik kruide van ZW naar NW. Hierdoor kwam ik wel wat te laat op mijn werk, maar met een gerust hart kon ik op mijn werk beginnen. Ik had namelijk mijn chef eerst per fax verwittigd over dit weer.

Zaterdag 17 oktober bleef ik thuis, het weer was erg onstuimig met ZW 8½ en stromende regen. Er viel geen schade aan de molen te bespeuren.

Van **zondag 25 t/m vrijdag 30 oktober** heeft het ononderbroken hard gewaaid met uitschieters tot Bft. 9 en met extreem veel regen. De zaterdagavond ervoor had ik hiervoor de molen in de goede richting gekruid. Alleen al in de nacht van **maandag op dinsdag 26-27 oktober** viel er ongeveer 100 mm regen!

Tijdens de St. Nicolaas op **5 december 1998** waren er felle sneeuwbuien uit het noordwesten bij Bft. 6. Niet echt stormachtig, maar het landschap werd wel snel wit, waarna snel dooi volgde.

Als laatste notering van het verslagjaar kruide ik de kap van NW naar ZW op de Tweede Kerstdag, **26 december**. Het was echt guur weer, waarbij de wind in kracht toenam van 8 naar 10 Bft! Na afloop zag ik het houten Bremerhaantje licht beschadigd op de stelling liggen. Die is van de vangstok afgewaaid. Hij zal binnenkort op een dag naar binnen gehaald moeten worden.

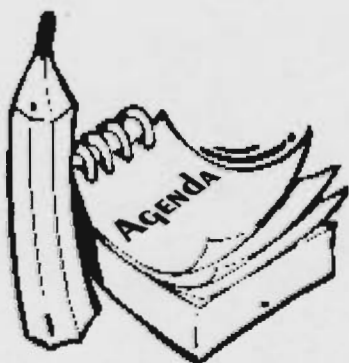
Andere molenactiviteiten buiten

7

„De Jonge Hendrik“

In het verslagjaar is er ditmaal niet veel gedaan aan activiteiten op molenverenigingsniveau.

Door familieomstandigheden moest ik vaak verhinderd zijn bij bepaalde activiteiten op molengebied.

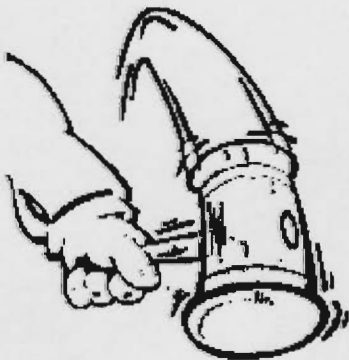
Gedurende de maand januari in het verslagjaar was ik nauwelijks op de molen actief.

Mijn schoonouders wilden graag van hun huidige woonplaats Bussum in het Gooi naar het noorden van Groningen verhuizen. Mijn vrouw Jeannette is hun enig kind en de rest van haar familie woont in het buitenland, met name in de Ver. Staten van Amerika.

Daarom waren wij druk in de weer om hun nieuwe woning in Uithuizen, die wij voor hen hebben geregeld, klaar te maken, o.a. is er veel geschilderd en de vloerbedekking is gelegd. De verhuizing vond plaats op **21 januari**, waarna er nog veel geholpen is met de inrichting van het huis.

Ik ken de schoonouders al 33 jaar, zeg maar vanaf 1965! Zij hebben vroeger in dezelfde straat gewoond als mijn geboortehuis in Blaricum. Daar mijn ouders er toen een dameskapsalon hadden, heeft schoonma me zelfs als baby al gekend!

Tot begin februari toe ben ik daarom weinig op de molen geweest.

Wel was ik op een bijeenkomst voor vrijwillige molenaars, werkzaam in de *Molenstichting Winsum*, aanwezig op **maandag 19 januari** 's avonds in het zalencomplex *De Hoogte* te Winsum. Daar werden er gedachten uitgewisseld tussen het bestuur en de molenaars. Natuurlijk werd er in de meeste gevallen over de bekende onderhoudsproblemen gepraat. Regelmatig contact tussen vrijwilligers en molen-

eigenaar is van essentieel belang, zoals die dag duidelijk heeft gemaakt. Na afloop van het huishoudelijke gedeelte vertoonde Derk Jan Tinga dia's van molens in Frankrijk, waaronder enkele exemplaren met het bijzondere Bérton-wieksysteem.

Op **zaterdag 21 maart** van het verslagjaar heb ik samen met een groep vrijwilligers onder leiding van de heer Bernard Dijk meegeholpen met het opleggen van het koppel maalstenen in molen „*De Ster*“ te Winsum. Het ging daar vrij onhandig; door de constructie in de molen moest de ijzerbalk van de steenspil weggenomen op een nogal omslachtige manier gebeuren. Daarbij zat de schijfloop ook niet goed vast op de steenspil. Ook waren de maalkerven van de ligger (17de kunststenen) niet in orde. Na overleg heb ik op **woensdagavond 25 maart** de schijfloop opnieuw vastgewigd en van nieuwe wouterlatjes voorzien. De liggersteen heb ik daarna nog gebild. Dit omdat de molen pas gerestaureerd is en er moest alles klaar gemaakt worden voor de feestelijke opening, dat binnenkort plaats zou vinden.

Op **zaterdag 4 april** vond de jaarlijkse ledenvergadering van *Het Gilde van Vrijwillige Molenaars* plaats, zoals gewoonlijk in *Hotel Haarhuis* te Arnhem. Ik had het voornemen om erheen af te reizen, doch voelde ik me die dag niet erg fit en bleef maar liever thuis. Het zal moeten verschoven worden naar 3 april 1999.

Onze *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens*, waar ik al sinds 1979 lid ben met nr. 113, hield haar voorjaarsvergadering op **woensdagavond 22 april 1998** in *Postiljon Motel* te Haren. Daarin heeft onze molenvriend Henk Berends afscheid genomen na 17 jaar lid te zijn geweest van de redactie van ons molenorgaan *De Zelfzwichter*, later *De Nieuwe Zelfzwichter* genaamd. Voorwaar een

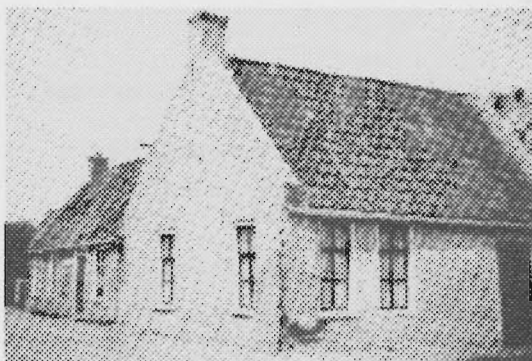

hele prestatie! Na het huishoudelijke gedeelte van de vergadering werden er dia's vertoond van oude Groninger sarrieshutten, verzorgd door D.J. Tinga uit Winsum (zie foto's hiernaast).

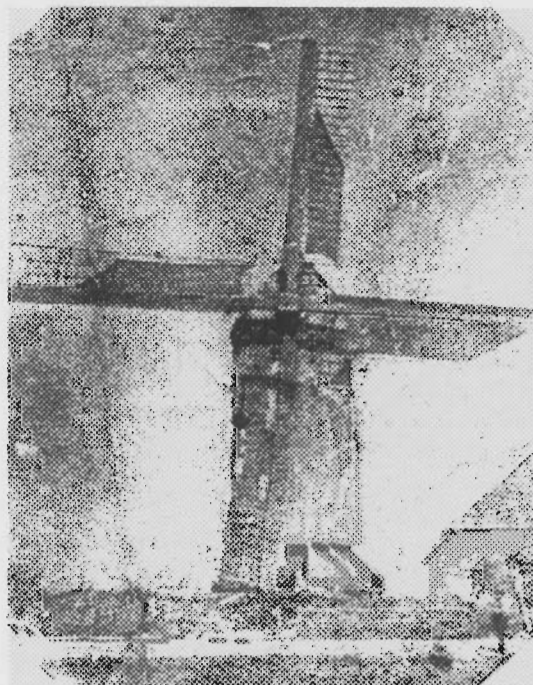
Op **maandag 5 oktober** vond de tweede bespreking plaats tussen de vrijwillige molenaars en het bestuur van de *Molensichting Winsum* op dezelfde locatie plaats als op 19 januari van hetzelfde verslagjaar. Behalve gesprekken over de gebruikelijke molenzaken kwam de donateursactie van de stichting ter sprake. Er moesten huis-aan-huis folders met donateursaanmeldingskaarten klaargemaakt worden. De folders heb ik eerder op de drukkerij gemaakt. Fotokopieën van de pagina's uit een telefoonboek met plaatsnamen binnen de gemeente Winsum werden aan ons uitgedeeld. Ik had het dorp Den Andel onder mijn „hoede”. De mensen, die al donateurs zijn, zijn met een gele marker weggestreept. Zodoende gingen wij allemaal de namen en adressen op de enveloppen handmatig schrijven. Eigenlijk had ik die avond nog een vergadering van de Ned. Herv. kerk bij mij thuis. Ik verzocht het bestuur of ik de spullen voor Den Andel thuis verder zou afmaken, samen met mijn vrouw Jeannette na afloop van de kerkelijke vergadering. Het bestuur ging akkoord en de voorzitter, de heer J. Venhuizen, heeft de volgende ochtend het pakket bij ons opgehaald voor verzending. Er zijn 452 adressen opgeschreven. Lamme handen waren het gevolg....

Wat de donateursactie heeft opgeleverd, is nog niet bekend bij het afsluiten van dit verslagjaar.

In het gebouw *De Klinker* te Winschoten vond op **donderdag 26 november** was er de najaarsvergadering van de *Vereeniging Vrienden van de Groninger Molens*. Die vierde haar 25-jarig bestaan en ik ben pas kort terug van Malta. Door Harmannus Noot uit Haren werden er oude kleurendia's van Groninger molens vertoond. Vergele-

De sarrieshut van Eenrum aan de Molenstraat, afgebroken in juni 1941.

Tegenover de sarrieshut stond eens de oude standerdmolen van Eenrum.

Zeer oude foto uit 1855!

ken met het heden waren de molenbiotopen van vroeger veel beter, met uitzondering van de molen te Noorderhoogebrug, de „*Wilhelmina*”!

Tijdens die bijeenkomst in Winschoten kreeg ik van Hendrik Hachmer uit Nieuwe Pekela, vrijwillig molenaar op de „*Windlust*” in het Friese Noordwolde (naar mijn idee een dure liefhebberij, alleen vanwege de reisafstanden....!), een oude houten steekwagen cadeau. Een opknapperijtje, want een van de gebogen handgrepen was afgebroken. Zie verder pag. 12. Een houten steekwagen in een molen geeft wat meer sfeer in het interieur van het oude maalbedrijf.

Met de Winschoter vergadering wordt dit hoofdstuk beëindigd.

Bezoek aan andere molens

9

Vergeleken met het vorige jaar zijn er in het verslagjaar veel minder andere molens bezocht. De oorzaak hiervan zou straks blijken. Dit verhaal beperkt zich tot één excursie en een korte vakantie ergens in Zuid-Europa.

.... welkom op de molen ....

Het in het verslagjaar bezochte aantal molens is ditmaal aan de beperkte kant gebleven.

Door de *Molenwerkgroep Noord- en Oost-Groningen* heb ik twee keer een uitnodiging ontvangen om deel te nemen naar twee molenexcursies in Noord-Brabant en Noord-Holland. Doch door familie-omstandigheden heb ik daar niet deel aan genomen.

Op **3 februari 1998** ging mijn vrouw wat boodschappen doen in Warffum. Op de parkeerplaats is zij in de sneeuw uitgegleden en brak daarbij haar linkerenkel. Een mevrouw heeft op haar verzoek mij thuis verwittigd, omdat ik voor de telefoon doof ben.

Met onze eigen auto bracht ik Jeannette naar het A.Z.G. in Groningen. Na een operatie zou zij daar een week blijven, daarna lag zij thuis op een bed in de woonkamer. Een tijdje later kon zij weer lopen met krukken. Het normale dagelijkse leven werd hierdoor verstoord.

Daarnaast kreeg mijn schoonvader (76) op **23 april** een ernstige hartinfarct. Per ambulance is hij naar het ziekenhuis in Delfzijl vervoerd. Zijn toestand was kritiek. Daardoor moest ik mijn molenactiviteiten sterk beperken. Vandaar dat ik steeds thuis bleef in de vrije tijd, voor het geval dat. Onze geplande en geboekte zomervakantie naar Engeland en Ierland werd geannuleerd. Nadat er veel later verbeteringen in de situatie optraden, konden wij voorzichtig weer normale dingen oppakken.

De activiteiten op de Winsumer molen „*De Ster*” zijn twee pagina's terug reeds beschreven en wordt hier

in dit rubriek dus overgeslagen. De excursie van de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* had plaats op **zaterdag 19 september** in Twenthe en het aangrenzende Duitse graafschap Bentheim. Het was net als het vorige jaar een bewolkte dag met slechts Bft. 2. Bezocht werden de waterradmolens *Bels te Mander* en *Singraven* bij **Denekamp**. In Duitsland de korenmolens van **Gildehaus** en **Georgsdorf**, met twee fotostops bij de molens in **Veldhausen** en in het Drentse **Veenoord**.

Al op 20 april 1985 ben ik bij de molen van Gildehaus geweest. Toen had hij een zesbladige windroos en een houten bovenas. Verder maakte de molen een vervallen indruk.

In 1987 is hij fraai gerestaureerd.

De molen van Georgsdorf (1875) is vermeldenswaardig door het feit dat het een *rietgedekte* ronde stenen stellingmolen betreft in verband met het nat doorslaan van de slechts 25 cm dikke muren. De „*Lonneker Molen*” te Lonneker heeft kennelijk hiervoor als voorbeeld gediend.

De „*Nooit Gedacht*” in Veenoord ligt in een geïndustrialiseerde omgeving, waardoor het oorspronkelijke dorpskarakter verloren is gegaan.

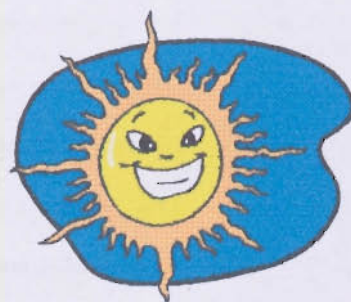
De molen van Gildehaus uit 1750 is opgetrokken uit Bentheimer zandsteen.

Niet lang daarna gingen mijn vrouw en ik ter compensatie van het wegens familieomstandigheden niet doorgaan van onze zomervakantie naar Engeland en Ierland, waarvoor alles reeds geboekt en daarna geannuleerd was, in de week van **14 t/m 21 november 1998** op vliegreis naar **Malta**. Dit eiland ligt op 94 km ten zuiden van het Italiaanse eiland Sicilië en nog 300 kilometer verder naar het zuiden kunt je op theevisitatie bij Gadaffi.

Wij overnachtten in een appartementencomplex in **St. Julian's** niet ver van de historische hoofdstad **Valletta**. Malta is ongeveer anderhalf maal zo groot als Texel, maar er wonen twee keer zoveel mensen als in stad Groningen, dus 340.000! Het is er behoorlijk dichtbevolkt. Maar de temperatuur is er heerlijk. Amper twee weken voor Sinterklaas was het daar wel 23° C!

Al gauw ontdekte ik dat er vijf molens te vinden zijn: vier op het naburige eiland **Gozo** en één op Malta zelf. Verder zag ik enkele wickenloze molenrompen. Ze zijn allemaal van hetzelfde type, een vierkant gebouw van één of twee verdiepingen met op het dak een torenmolen, altijd steeds met zes wicken. De romp van **Xewkija** staat als enig exemplaar op een achtkantig gebouw. De molen van **Xaghra** is echter de enige die ik kon bezoeken. De taxi-chauffeur die ons erheen bracht, wilde niet langer dan een kwartier wachten tijdens ons bezoek aan de bijzondere molen. Daarom heb ik door de hele molen snel twee films volgeflipt om ze later thuis te bestuderen. Eén koppel maalstenen, rechtstreeks vanaf het bovenwiel aangedreven. De vloer tussen de molenmuur en de maalstenen is nog geen halve meter breed. De kop van de lichtboom is in de vorm van een vissekop fraai gesneden. De kap van de binnenkruier kruist op neuten. Een vang kon ik niet ontdekken. Het luiwerk bestaat uit een liertrommel op de begane grond en een schijfblok bovenin de molen. Op de dag van vertrek zag ik pas, veel te laat ontdekt, vanuit het terminal-

gebouw van Malta Airport nog een complete zeswieker vlakbij staan. Het is de molen van **Zurrieq**. Wij moesten nog twee uur wachten op het vliegtuig, maar aangezien wij de douane reeds gepasseerd waren, had ik dé kans gemist om in Zurrieq de *zuidelijkste* molen van Europa te fotograferen! Ik kon wel janken. Met dit hoofdstuk wordt het verslagjaar afgesloten.

Molens tussen palmbomen en cactussen bezoeken is een bijzondere ervaring. Dit is de Ta' Kola Windmill te Xaghra op het Maltese eiland Gozo. Foto 17 november 1998.

Bijzondere gebeurtenissen in en buiten de molen

11

Naast de gebruikelijke activiteiten van een vrijwilliger op zijn molen kunnen er zich soms bijzondere gelegenheden plaatsvinden, die verband houden met zijn molenaarsleven. Een verslag.

Ik kan me niet precies meer herinneren wanneer, maar op een avond ergens in de maand februari van het jaarverslag ging bij ons thuis de telefoon. Het was collega-vrijwilliger Harmannus Noot uit Haren. Hij ontdekte bij een antiquair in stad Groningen een ingelijste oorkonde van *Vereeniging „De Hollandsche Molen”*, welke toender tijd aan Tiddo Muda, de laatste beroepsmolenaar van DJH, was uitgereikt. Om de voorkomen dat de oorkonde in wildvreemde handen zou terecht komen (wie dan wel?), heeft Harmannus het ding gekocht voor f 65,-.

Tiddo Klaas Muda (m.) nam op 3 maart 1979 de oorkonde in ontvangst uit handen van de voorzitter van De Hollandsche Molen, de heer A.J. de Koning (l.). Dit gebeurde in hotel Krasnapolsky te Amsterdam. Foto: Derk Jan Tinga.

Hij vroeg mij of ik de oorkonde voor dezelfde prijs van hem kon overnemen. Ik schrok wel eerst van zo'n onverwachte uitgave, maar er zat niets anders op dan om een stukje historie van „*De Jonge Hendrik*” te redden. Korte tijd later haalde ik het ding op bij Harmannus Noot thuis, na mijn werk. Ik ging de oorkonde eens nader bekijken. Een dergelijk document heb ik wel eens eerder bij bepaalde mensen uit de molenwereld in hun woonkamer zien hangen. Rechtsboven staat een tekening van molen „*De Hoop*” te Middelburg en linksonder een mij onbekende wipmolen. Er stond echter geen datum bij, wanneer hij uitgereikt was. Bij navraag verklaarde mevrouw S.A.C. Steevens van „*De Hollandsche Molen*” dat het op **3 maart 1979** had plaatsgevonden.

Dus 19 jaar oud en niet bepaald „antiek”, hoe de fraai krullende opschriften daarop wel leken te suggereren. Die antiquair heeft ons wel een poot uitgedraaid, de patjakker.

Nu hangt de oorkonde in de molen, dus jaren na het overlijden van Tiddo Muda is hij weer terug in Den Andel. Dat mag ik echt een wonder noemen!

In 1985, 1988 en 1991 heb ik verschillende molens bekeken in de nu voormalige DDR. Daar viel mijn oog op mooie houten steekwagens die daar talrijk voorkwamen. Ze hadden vaak gebogen handgrepen en dergelijke dingen zag ik in ons land niet meer. Ik had al jarenlang van gedroomd om zo'n houten Oostduitse steekwagen te mogen hebben. Maar uit beleefdheid durfde ik daar nooit om een exemplaar te vragen. Ze horen daar namelijk gewoon thuis in de molens. Totdat.... ik op **vrijdag 22 mei** thuis kwam van familiebezoek en een Oostduitse steekwagen in onze tuin zag staan! Er zat een briefje aan de steekwagen bevestigd. Het is geschreven door een zekere Kurt Dreilich uit de plaats Werder/Havel in de buurt van Potsdam. Hij verklaarde zelf

verzamelaar te zijn van oude gereedschappen. Vermoedelijk wilde hij tijdens zijn vakantie in Nederland de steekwagen wegens overcomplete bij de eerste de beste molenaar weggeven! Aangezien ik die dag niet op DJH was en mijn naam met telefoon- en faxnummer op de molendeur staan vermeld, had Kurt Dreilich mijn adres gauw gevonden met dit verrassing als gevolg.

Het is een flink exemplaar van 1,50 meter hoog en verkeerde niet in optimale staat. Op een fabrieksplaatje op een van de poten staat de tekst: *VEB Tiefbau Berlin* met het serienummer 02.61.178. Zeer waarschijnlijk in februari 1961 gemaakt met het volgnummer 178. Gedurende een flinke opknapbeurt waren de vier eiken dwarslatten vernieuwd (gezaagd uit een oude korte spruit!) en het smeedijzer was ontroest en behandeld met lijnolie, welke ik kocht op de olie- en pelmolen *Ter Horst* te Rijssen. Het bestaande houtwerk had ik geschuurd en mat gevernist. Ook aan de wielen was er aandacht besteed. Op de eerste dwarslat schilderde ik het opschrift *Werder/Havel, DDR* en op de tweede het jaartal *1961*, in een bepaald soort lettertype, dat in die tijd in de DDR vaak gangbaar was. Nadat ik de steekwagen aan de bagagedrager vastgebonden per fiets naar de molen had vervoerd, staat hij nu op de tweede zolder van „*De Jonge Hendrik*” ten toon opgesteld.

Op **zondag 21 juni** van het verslagjaar was het een smoorhete dag met 30 graden. Mijn vrouw en ik gingen naar de kerk van Neufirrel in het Duitse Ostfriesland, om daar de doopdienst bij te wonen van Judith Mirjam, het dochttertje en tweede kind van Heyo en Anita Steenblock, geboren in het ziekenhuis te Leer op 15 april 1998.

Het is een gelijksoortig plechtigheid zoals is beschreven op 20 april 1997 in het vorige jaarverslag. Het was een hartelijke en gezellige dag feestvieren met de molenaarsfamilie Steenblock

van de bekende korenmolen te Spetzerfehn.

Dinsdag 30 juni was een bijzondere dag voor DJH en voor de vrijwilliger. Het was halfbewolkt met een noordwestenwind Beaufort 5. Een lekker maalwindje dus. Er werden daar video-opnamen gemaakt in opdracht van het *Nederlands Dovenschap*. Het doel is om bijzondere hobby's van dove mensen op video vast te leggen. Zo heeft een dove meneer in Amsterdam een mooie verzameling van ongeveer 50 juke-boxen, waaronder zelfs twee originele Wurlitzers! Iemand in Leeuwarden verzamelt zeer oude boeken, vanaf de Middeleeuwen toe met fraaie gotische letters en getekende miniaturen. De video's worden tijdens een landelijke rondreis vertoond in dovenclubhuizen of andere zaalruimtes waar doven op af kwamen.

Er werd eerst een interview van me afgenomen, uiteraard in dovengebarentaal, hoe ik vrijwillige molenaar ben geworden, hoe ik aan de molen van Den Andel ben gekomen en waarvoor onze molen dient. Vervolgens werden op de molen diverse opnamen gemaakt ongeveer in de stijl van de bekende film *Stoere Werkers*, tot mooie opnamen van het draaiende bovenwiel toe. Natuurlijk

De opgeknapte steekwagen uit de v.m. DDR, gefotografeerd op de landelijk gelegen Kaakhornsterweg voor mijn huis in Westernieland. Foto 22 juni 1998.

Muda. Het is werkelijk opzienbarend om te bekijken hoe Tiddo eruit heeft gezien, zeker in vergelijking met het jachtige en haastige technocratische tijdperk van snelle GSM-bellers in een hoge-eisen-vretende maatschappij, waarin wij in het overvolle Nederland plegen te leven.

Op de foto's straalde Muda het toonbeeld van eenvoud uit, het geeft ons een rustgevend gevoel. Hij liep in oude kleren rond, pelde en maalde voort, leidde bezoekers rond, hij was gaarne bereid om voor een fototoestel te poseren. Misschien was hij wel de meest gefotografeerde molenaar van Nederland. Een man die weinig aandacht voor zichzelf gaf tot commentaar van sommige mensen toe en veel aandacht voor zijn molen, zijn geliefde „Jonge Hendrik”. Hij was een rasechte mulder van de oude stempel. Hij was nooit een drukmaker, stelde zich laconiek op als er wat mis mocht gaan met de molen. Hij was een man van weinig woorden, maar wat hij zei, had des te meer daadkracht. Waar vind je tegenwoordig zulke mensen, die vroeger heel normaal aanwezig waren?

Hij leek zó uit de film *Stoere Werkers* te zijn weggestapt. Het feit dat ik Tiddo Klaas Muda tien jaar heb gekend, mag ik een groot voorrecht noemen. Ieder keer dat ik de deur van de molen van het slot doe, zie ik hem in mijn gedachten steeds voor me staan.

Een tweede poging om opnieuw foto-reproducties te maken van het vermelde album heeft door omstandigheden in de rest van het verslagjaar nog niet plaatsgevonden.

Op zaterdag **26 september 1998** vond de officiële heringebruikname van de koren- en pelmolen „De Ster” te Winsum plaats. Er is door vrijwilligers van de Molenstichting Winsum veel aan de molen gedaan. Zo heb ik de steenschijfloop nog omgewigd en de wiggen van nieuwe wouterlatjes voorzien, terwijl ik de liggersteen heb gebild. Derk Jan Tinga heeft de molen flink schoongemaakt.

Tiddo Klaas Muda in zijn karakteristieke houding, midden jaren zeventig.

Detail van de foto zoals hier op de omslag is afgedrukt.

Fotograaf onbekend.

De ontvangst vond eerst plaats in café *De Gouden Karper* met een welkomstwoord van voorzitter J. Venhuizen van bovengenoemde stichting. Een soort van een alpinist gaf een demonstratie om de molen te betreden door via de muur en de stelling te klimmen. Met een reusachtige symbolische sleutel in de hand ging hij vervolgens weer van de stelling af naar beneden abseilen, waarna overhandiging aan baron A.P. van der Borch tot Verwolde van Vorden uit Baarn, die de vang lichtte om 11.00 uur. De Winsumer Big Band zorgde hierbij voor een muzikale omlijsting. De molen ziet er prachtig uit na jaren van achterstallig onderhoud. Het is de zuidelijke buurmolen van „De Jonge Hendrik”. De foto van de feestelijke opening van „De Ster” ziet u op de volgende pagina.

Gedurende de maand **november** kwam de grote aardappelloods naast de boerderij van Clevering op de hoek van de Oude Dijk en Noordpolderweg gereed, even ten oosten van de molen. Hetgeen grote verontwaardiging heeft ontlokt van de bewoners van het dorp Den Andel. Het is een lelijk wan-

onder mijn strenge instructies op het gebied van veiligheid! Tevens werden het luien en afschieten van de zakken op video gedemonstreerd. Ook werd er een zak maïs gemalen als kippenvoer. De maïs was in vier zakken gratis beschikbaar gesteld door Theodor Steenblock te Spetzerfehn, welke hij liet verzenden door de mannen van molenmakerij Dunning v/h Bremer te Adorp, die op dat moment de korenmolen van Peter Egenhoff in Ruttel van een nieuw gevluicht met zelfzwichting hadden voorzien.

De dame die mij het interview afnam, was Bea Bouwmeester, een dochter van de schoolmeester op de Doveninstituut H.D. Guyot te Haren (ikzelf zat op de Amsterdamse dovenschool) en de cameraman was Arjen Bloem, beide uit stad Groningen.

De eindredacteur was Wim Visch, ook doof, die even kwam kijken op de molen, en thuis kostbare apparatuur had, waar hij zelf voor eindmontage zorgde en de opnamen zelfs van ondertitels kon voorzien. Afsproken was dat ik de originele, ongemonteerde versie op cassette zou krijgen, nadat alles klaar zou zijn. Het liep echter anders dan wij verwachtten.

Op **donderdag 2 juli** ging Wim Visch van zijn huis in Ulgersmaborg op weg per fiets naar zijn werk. Hij was een van de redacteurs bij *Het Nieuwsblad v/h Noorden*, waar hij al ruim 20 jaar werkte. Hij werd aangereden door een sterk opgevoerde brommer uit Rotterdam, die met grote snelheid uit een bocht kwam. De klap was van dien aard dat hij in coma raakte en op vrijdag in het ziekenhuis is overleden. Hij liet een vrouw en twee dochters na. Wim Visch mocht maar 45 jaar worden. Nadat ik van dit geschokte nieuws had vernomen, heb ik gemeend mijn molen in de rouwstand te zetten, omdat het zijn laatste hobby-werkzaamheid was op video-gebied. De familie waardeerde het zeer.

De Rotterdamse bromfietser moest van de rechter voor drie jaar de cel in. Op **vrijdag 10 juli** vond de crematieplechtigheid plaats in het cremato-

rium van Groningen. Omdat Wim Visch in de Nederlandse dovenwereld een populair figuur was, was de belangstelling gigantisch groot. Er waren maar liefst tweeduizend doven uit het hele land aanwezig om afscheid van Wim te nemen. Ik was ook van partij en in de (veel te kleine) koffiekamer ontmoette ik soms ook oude schoolkameraden uit mijn Amsterdamse schooljaren (1954-'69). De video-werkzaamheden van het Nederlands Dovenschap ging over naar iemand in Utrecht en ondanks aandringen heb ik de cassette tot op heden nog steeds niet ontvangen, dus kon ik mijn eigen versie van *Stoere Werkers* nog niet bekijken. Wel vond er een vertoning plaats in het dovenclubhuis te Groningen op **maandag 5 oktober** van het verslagjaar, doch was ik verhinderd wegens twee vergaderingen op één avond.

Op **zaterdag 11 juli** kwamen, zoals gewoonlijk regelmatig, de twee zusters van Tiddo Muda langs op de molen, waarmee zij waren opgegroeid. Ditmaal hadden zij een fotoalbum bij zich. Het zijn allemaal foto's van Tiddo Klaas Muda, soms was zijn vader Alje Jan Muda ook afgebeeld. Het zijn werkelijk mooie fotogenieke opnamen van de Muda's. Het lag in hun bedoeling om het fotoalbum alleen maar aan mij te laten zien, waarna zij het gelijk weer mee naar huis mee zouden nemen. Op mijn voorzichtige verzoek mocht ik het album een week lenen om thuis fotoreproducties van te maken. Er zijn zelfs originele foto's bij die in het hoofdstuk *De Grunneger Pelmeulen* van het Groninger Molenboek 1981 staan afgedrukt. Nadat ik het album de volgende zaterdag aan de dames Muda had teruggegeven, ontwikkelde ik de twee zwart-wit films in mijn doka. Helaas waren, op vier foto's na, alle negatieven mislukt. De batterij voor de ingebouwde belichtingsmeter in mijn Praktica bleek bijna leeg te zijn. De vier foto's staan op de omslag van dit jaarverslag afgebeeld. Er waren ruim vijftig foto's van Tiddo

gedrocht van een groot gebouw in de kleuren van vuilcrème en grijs. Het heeft een gebroken dak, dat veel breder is dan de gevelmuren. De nokhoogte bedraagt 11,50 meter en dat op ruim 200 meter afstand bij de stellinghoogte van 7,90 meter, hoewel de noklijn precies naar de molen wijst. Het huis van Karen Janssen op nr. 2, mijn vroegere buurvrouw en nu een vriendin van mijn vrouw Jeannette, heeft door de grote loods geen uitzicht meer op het oosten. Zij en mevrouw Madeleine van Dijk op nr. 4 ernaast (waar ik vroeger heb gewoond) lieten weten dat zij binnenkort zullen gaan verhuizen. Eén ding kan ik van de gemeente

Molen „De Ster” te Winsum tijdens de feestelijke heropening op 26 september 1998.

Winsum werkelijk niet begrijpen. Onlangs heeft een ondernemer in diezelfde gemeente een bouwstop opgelegd gekregen voor het bouwen van een bedrijfspand elders in de gemeente, omdat de bouwvergunning na zes maanden is verlopen, zonder dat er daadwerkelijk met de bouw is begonnen. De vergunning van Clevering was al 20 jaar oud, iets wat kwaad bloed heeft gezet in Den Andel!

En nu zit ik maar met dit rare uitzicht vanuit de stelling van de molen opgescheept....

De *Vereeniging Vrienden van de Groninger Molens*, waar ik al sinds 1979 lid van ben (nummer 113), was jarenlang geleid door voorzitter T. de Jong uit Hoogkerk. Daarnaast is hij al 25 jaar vrijwillig molenaar op „*De Korenschoof*” te Noordlaren. Tejo de Jong staat ook bekend als het „*wandelende Groninger Molenboek*”. Thans is de voorzitter de heer Ties Kalk uit Ruischerbrug, vrijwilliger op de „*Noordermolen*” te Noorddijk. Met Ties heb ik nog samen opleiding gedaan op de molen van Vierhuizen. Met het oog op de gevorderde leeftijd van De Jong maakte hij bekend dat hij met zijn molenactiviteiten wilt beëindigen. Daartoe werd er een afscheidsreceptie gehouden in molen „*Eben Haëzer*” te Enumatil op **dinsdag 29 december**.

Onderin de molen is er een soort dorpshuis gevestigd, compleet met bar, keuken en toilet. Bij mijn laatste bezoek hier in april 1984, was dat nog niet het geval. Toen stond de „*Eben Haëzer*” nog met één roede.

De Jong kreeg een zilveren speldje op zijn revers opgespeld, in de vorm van een zelfzwichtende molenwiek als onderscheiding voor zijn jarenlange inzet voor de Groninger molens. Zijn vrouw kreeg een grote bos bloemen. Vele bekende gezichten uit de Nederlandse molenwereld waren te zien, zoals Gerbrand de Vries en Eric Zwijnenberg. Het was gezellig.

Met dit hoofdstuk sluiten wij 1998 af.

Onderhoud aan de molen

Zoals u weet, is op 15 november van het vorige verslagjaar, 1997 dus, ontdekt dat de oude taatsbalk in zeer slechte staat verkeerde, waarvoor hij nu nog met stalen stempels is ondersteund om doorzakking te voorkomen tijdens het draaien van de molen.

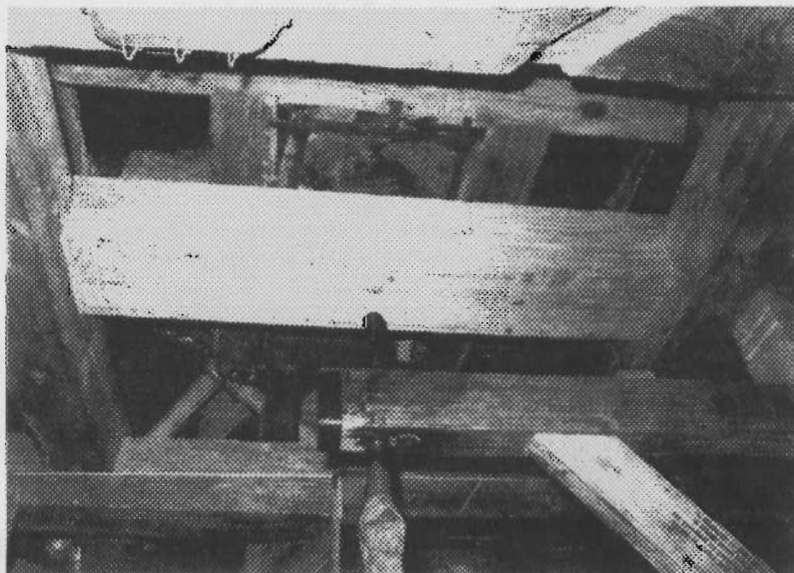
Bij de eigenaar, de Molenstichting Winsum, is mijn wens verhoord, want op **3 en 4 februari 1998** zijn de mannen van de molenmakerij Dunning v/h Bremer hier bezig geweest om de oude taatsbalk te slopen en een nieuw exemplaar te plaatsen. Later vond ik een brief van molenmaker Coen Westers op de trap met een vriendelijk verzoek of ik de taatspot in de nieuwe taatsbalk goed in de gaten moest houden of die niet te warm zal lopen tijdens het draaien. De koningsspil, een voormalige standaard uit 1610, heeft nogal buitengewone afmetingen en daardoor zwaar van gewicht. De nieuwe taatsbalk heeft dan ook grotere maten dan de oude. Doordat ik op mijn werk was, heb ik de kans helaas gemist om te kunnen bekijken, hoe ze de koningsspil met spoorwiel en twee bonkelaars eruit hadden genomen. De oude balk is daarna vanaf de stelling naar beneden gegooid en viel daarbij in stukken uit elkaar op de zachte kleigrond! Dat zou niet het geval kunnen zijn met een nieuwe

Naast het gebruikelijke smeren van het gaande werk en schoonmaak in de molen is er gedurende het verslagjaar veel aan onderhoud aan de molen gedaan. Hieronder leest u meer over.

Zo lag de oude taatsbalk erbij in stukken, nadat hij vanaf de stelling naar beneden was gegooid. Om een goede foto van te maken, stond ik op een oude molensteen tegen de molenmuur met de camera naar beneden gericht.

De nieuwe eiken taatsbalk na plaatsing in de steenzolder. Rechtsonder de steenkraan. De steenzolder is daar vrij laag, vandaar de sleuf in de legeringsbalk uiterst rechtsboven voor de schroefspindel. Opname naar het noorden gezien.

balk. Die zou heel blijven. De van de firma *Indeweer* geleende stalen stemfels kon ik vervolgens terugbrengen. Niet echt in de zin van onderhoud, heb ik de hele pellerij van DJH geïnventariseerd en opmetingen verricht. Dat gebeurde op **14 februari 1998**.

De heer Bé Oomkens uit Winschoten, tot voor kort secretaris van de afdeling Groningen van het *Gilde van de Vrijwillige Molenaars*, wilde de Groninger pelmolens graag in kaart brengen, in de huidige situatie althans. Aan alle vrijwilligers, die op een koren- en pelmolen draaien, heeft

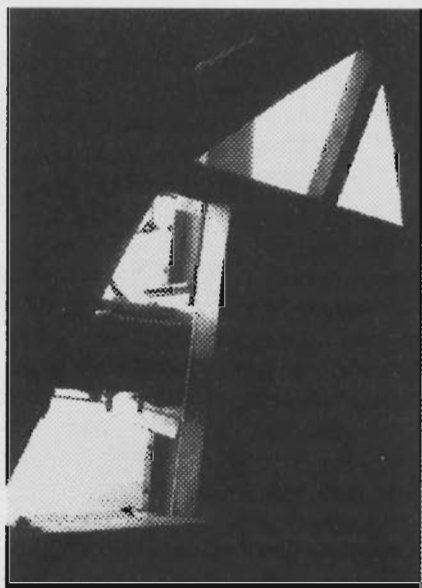

Foto boven: de slechte staat waarin de voorwulf verkeerde. Een lat kon hier zó door een verrotte plank heen geprikt worden!

Bij X op de achtergrond zou korte tijd later de lelijke loods van Clevering verrijzen, met ernaast de huisnummers 2 en 4, waar ik vroeger heb gewoond.

De foto is naar het oosten genomen, staande op de horizontale roede bij Beaufort 8.

Foto rechts: na de sloop van de oude voorwulf. Duidelijk is de askop zichtbaar met de roeden. Beide foto's 7 maart 1998.

hij een lange vragenlijst gestuurd. Na evaluatie daarvan wordt bekeken welke molens nu nog pelwaardig zijn. Voor DJH is het een groot probleem, want hoewel de pelinrichting nog steeds authentiek is, valt er een en ander veel op te knappen. Zo is de voorloper-pelsteen vastgelopen, de taatspot van de zeverij deugt niet, de beide pelkuipen zijn aan vervanging toe, de beide jacobsladders verkeren in slechte staat. De staven van de naloper-schijfloop zitten los.

Om maar voorbeelden te noemen. Al geruime tijd verkeerde de voorwulf van de kap in slechte staat; er lekte reeds water naar binnen. Nu was het kritieke moment aangebroken, dat tot vervanging overgegaan moest worden. Bij timmerbedrijf *Indeweer* heb ik op **21 februari** een partij bestelde red cedar-planken na overleg met *Molenstichting Winsum* opgehaald. Van de oude beplanking had ik maten genoteerd, zodat ik de nieuwe planken op dezelfde maat kon zagen en daarna verven. E.e.a. gebeurde allemaal na overleg met de *Rijksdienst voor de Monumentenzorg* te Zeist, met wie ik zelf contact heb opgenomen. Zo adviseerde de dienst mij een bepaalde methode om waterafdichting toe te passen bij opstuwende regenwater bij sterke wind op de kap.

Terwijl veel molenvrienden zich op **7 maart** behaagelijk in de rode pluche nestelden in de foyerzaal van de RAI tijdens de jaarvergadering van „*De Hollandsche Molen*”, was ik hier op de askop bezig de oude voorwulf te slopen.

Dit gebeurde allemaal onder windkracht 8, maar ik stond veilig met mijn rug tegen de staande buitenroede. De oude planken gooide ik de kap in. Vervolgens bracht ik de nieuwe red cedar-planken naar boven, dat betekende meerdere malen traplopen tussen de werkplaats op de eerste zolder en de vloer achter de windpeluw. Toen pas merkte ik dat ik mijn boormachine thuis had liggen! Dan maar voorlopig vastspijkeren en op **14 maart** begon het aanbrengen

van de nieuwe voorwolf opnieuw, met lange kruiskopschroeven in voor-geboorde gaten op de aanlopers van de kap. De onderste plank maakte ik nog niet vast op de keuvelensbalk, want hier zal later een metalen pothok komen boven de waterhol, waarvan het bovenste gegalvaniseerde plaat-ijzer onder de onderste plank van de voorwolf doorschiet. Samen met het betimmeren van stroken dakleer langs de kapbekleding achter de voorwolf is het werk vandaag gereedgekomen. Van hoogtevrees heb ik niets gemerkt! Het koppel maalstenen is in verband met een schoonmaakbeurt en het smeren van de steenbus opengelegd. Hierbij werd de nieuwe, in 1996 gemaakte steenkraan voor het eerst gebruikt en het ging uitstekend. Dat gebeurde op **zaterdag 28 maart**. De begane grond-vloer is met het oog op de komende Nationale Molendag op **18 april** met zeepsop schoongemaakt. Het is een cementvloer, voor de restauratie van 1973 was er een bakstenen bestrating. Een zeer vreemd raadsel is het steeds terugkomend verschijnsel van gaten in het cement ter groote van een rijksdaalder, die ik regelmatig met vers cement weer repareerde. Zitten er soms bepaalde beestjes onder de vloer die cement kunnen aanvreten? Op **20 april** is de winkelweegschaal, een Berkel uit 1953, van een nieuw verflaag voorzien in dezelfde kleur als de oude. Vanaf **25 april** was ik bezig om een nieuwe toonbank te timmeren, want mijn molenwinkeltje bestond niet meer dan uit twee gammele tafeltjes en een stoel. Het grote formica tafelblad heb ik meegebracht van een oude tafel in molen „De Lelie” te Eenrum, die nog altijd mijn eigendom is gebleven en 11 jaar geleden als werktafel op de drukkerij heeft gestaan waar ik toen werkte. Tegen het doorbuigen van het blad door de zeer zware gietijzeren Berkel-weegschaal is er een eiken balk onder het blad aangebracht, die nu solide is geworden. De toonbank, in oude stijl gemaakt

met geprofileerde randen, en met warme gele en crème verfleuren, kwam gereed twee dagen voor de Nationale Molendag. De kosten bedroegen f 85,-.

Het koppel maalstenen heb ik samen met Daan, de dove zoon van Paulus Frumeau, de eigenaar van Muda's molenaarswoning, op **2 mei** in elkaar gezet, uiteraard op mijn strikte instructies. Daan (21) heeft nog nooit gezien hoe met maalstenen gewerkt kon worden en hij vond het een hele belevens. Wegens tijdgebrek waren de kuip, kaar en verdere toebehoren pas tijdens de *Nationale Molendag* eindelijk gemonteerd.

Op **25 mei 1998** vond er wederom een inbraak plaats in de molen, gelukkig is alles onaangeroerd gebleven. Zelfs het kassa-laatje, met ongeveer honderd gulden erin onder de toonbank verstopt, was er nog. Het kapotte raam aan de noordzijde heb ik voorlopig met opgeschroefde zware ijzeren staven beveiligd.

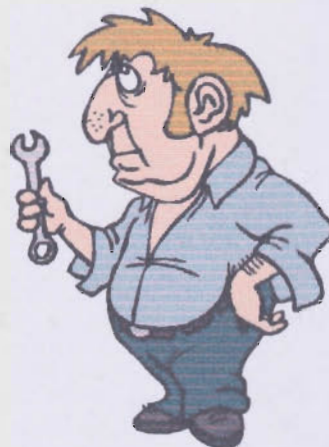
Van **30 mei t/m 22 juni** deed ik klussen aan de Oostduitse steekwagen, waarover reeds op pagina 12 ia geschreven.

Op **18 juli 1998**, precies de dag waarop ik 9 jaar vrijwillig molenaar op „De Jonge Hendrik” ben, knapte het stuurtoew van het luiwerk af tijdens het luien van een zak maïs. Gelukkig hing de zak zojuist boven de net gesloten luiken, zodat de smak gering was. Het touw bleek zo oud en verdroogd te zijn, dat hij gewoon geknapt is. Het is nog dezelfde dag vervangen door een lange zwichtlijn van een oude molenzeil, die ik hier heb liggen, bijvoorbeeld voor het doorvoeren van kammen. Weer een relikwie van Tiddo Muda minder, want zijn handen hadden zo vaak aan het oude stuurtoew gezeten.

De nieuwe voorwolf is op **29 augustus** opnieuw geschilderd.

Ik had al enkele jaren last van een grote wilgeboom aan de noord-oostzijde van de molen, waar de wiken erdoorheen draaiden.

De takken vanaf de stelling afknippen bracht weinig soelaas. Met een zeis

aan een roede vastgebonden lukte dit wat beter. Tijdens het draaien zag ik vanuit de staartpositie veel wilgetakken vanachter de linkerkant van het molenslijf voorbijvliegen.... Ik heb daarbij nog wat bijgekruid, zodat er een mooie uitholling in de boomkruin is ontstaan. Ik heb lang moeten wachten op een goede oostenwind om dit werk te doen. Dat gebeurde op **3 oktober 1998**.

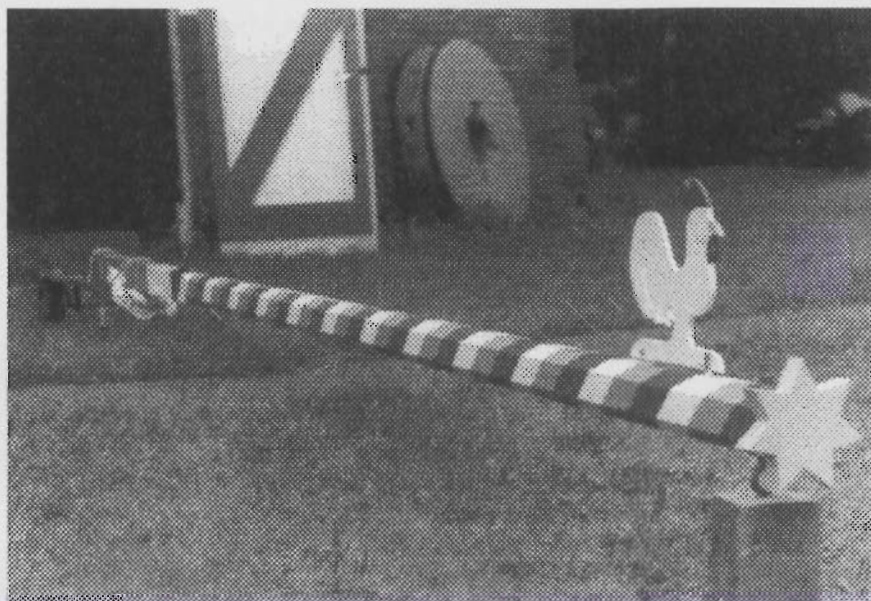
Maar toch was ik nog niet tevreden. Een wilg is een snelgroeiende boom en volgende jaar zullen de wicken weer tussen de takken draaien. Aangezien de boom eigendom is van Paulus Frumeau, ben ik naar hem toegestapt om te overleggen. Met zijn goedkeuring heb ik de boom op **10 oktober** vier meter ingekort tot de stellinghoogte. Hiervoor gebruikte ik de lange molensladder en een beugelzaag. Er stond een harde westenwind Bft. 6, wat ook ideaal is om de ladder tegen de boom aan te drukken., maar het zwiepte wel een beetje heen en weer. Om je eigen molen te zien draaien op een paar meter afstand van de stelling op ongeveer gelijke hoogte, was het voor mij wel een eigenaardig gezicht.... Twee grote aanhangwagens waren nodig om de afgezaagde takken af te voeren. Op **24 oktober** is de bliksemafleiderskabel van de klem voor de ringleiding

afgebroken. Die is direct gerepareerd. Als laatste melding van het verslagjaar is het houten Bremer-haantje tijdens de storm van **26 december** afgewaaid. Hij zat met twee hoekijzers op de vangstok vastgeschroefd. Vermoedelijk heeft het haantje zo lang in de wind staan te trillen, dat de hoekijzers op den duur metaalmoeheid hebben gekregen met dit gevolg vandien. Er moet een nieuw haantje gezaagd en geschilderd worden. Daarbij dient de vangstok nog naar binnen gehaald te worden. Dit heeft in het verslagjaar nog niet plaatsgevonden, zo kort voor de jaarwisseling met 1999.

De mooie 5,73 meter lange vangstok van „De Jonge Hendrik”, kort voordat hij naar de kap gehesen zal worden.

De goudgele, zevenpuntige ster aan de kop verwijst naar het gemeentewapen van Winsum.

De vangstok is in 1977 door de molenmaker nieuw gemaakt van bangkirai-hout. Foto 12 augustus 1996.

Er is gedurende het verslagjaar heel weinig graan gemalen in vergelijking met het jaar daarvoor. Voor tarwe was dat 100 kilo en er is daarnaast 130 kilo maïs gebroken als kippenvoer. Door de strenge Europese regelgeving op het gebied van het malen van granen op „ouderwetse” windmolens zag ik de bui al van te voren hangen. Maar daar trok ik niets van aan. Wat ze vroeger deden, kan nu nog ook! Voor mij persoonlijk zijn de heren bedenkers van allerlei regelknechtereijen daar in Brussel niet meer dan zakkenvullers. Net zoiets als de Spaanse Inquisitie om de Europese economie te controleren. Criminelen laten ze rondlopen en eerlijke ondernemers worden gestraft. Wég ouderwetse kleinschalige gezelligheid zoals op de *Cornelis Jetses*-schoolplaten. Kijken wij niet met weemoed naar de film *Stoere Werkers*? Zoals de boer voortploegde, maalde ik gewoon voort. Toen ik op een dag weer graan ging inkopen bij molen „*Joenswert*” te Feerwerd – het ging al 11 jaar zonder probleem – zette molenaar Rolf Wassens op een heel non-verbale manier de zakken in de regenplassen naast mijn auto neer, waarna hij haastig terugliep zonder een groot. Zo kende ik hem niet meer. Aangezien molen „*Joenswert*” dezelfde eigenaar heeft als DJH, ging ik bij de *Molentichting Winsum* eens informeren wat hiervan de reden is. De uitkomst is dat beroepsmolenaars in verband met de strenge Europese regels (de zogenaamde HACCP-wet), zich moeilijker gaan gedragen tegenover vrijwilligers die ook malen. Mijn verweer is dat mijn molen nadrukkelijk niet zonder inkomsten uit het meelverkoop kon en dat het malen inmiddels een belangrijk onderdeel is geworden in „*De Jonge Hendrik*”, in de educatieve zin bijvoorbeeld. Ik maal al sinds 1987, eerst in Eenrum waar ik toen vrijwilliger was en later hier in Den Andel. Ik vond het gewoon erbij horen. Rolf Wassens was namelijk van mening dat wanneer een klant niet

Dit hoofdstuk is het minst prettige deel van het jaarverslag. Door ernstige bemoeienissen van buitenaf moest er met het malen van consumptiegranen gestaakt worden.

Een uitgebreid uitleg.

tevreden over mijn meel zou zijn, die dezelfde conclusies zou trekken met producten uit molens, die beroepshalve in bedrijf zijn. En dat noemde Rolf een onaanvaardbare risico. Dit alles had ik naast me neergelegd, want mijn meel uit Den Andel is veel lekkerder dan uit Feerwerd, want wij eten thuis ook regelmatig ervan, van bloemkoolsaus tot cakes en van pannenkoeken tot brood toe. Voorts maak ik de maalgang altijd schoon voor iedere maalbeurt. Ik probeerde om bij een andere molen graan te betrekken, n.l. „*De Leeuw*” te Oldehove. Ik werd daar echter op een nogal ruwe en onbeleefde manier de molenaar uitgewerkt. Toen barstte de bom op 13 juni 1998. De *Molentichting Winsum* gelastte per brief aan mij een maalverbod voor „*De Jonge Hendrik*”. Ik knapte van emoties uit elkaar. Ik zag al het toekomstige beeld voor me staan: maalstenen die nooit meer zullen zingen, nooit meer billen, sterk teruglopende inkomsten voor onderhoud, veel minder bezoekers en nog meer aanverwante zaken. Ik kon moeilijk dit probleem aanvaarden. Ik wilde een onderzoek starten om na te gaan of het maalverbod voor alle korenmolens-vrijwilligers geldt, want ik wenste gelijkwaardig met hen behandeld te worden. In het molens-literatuur las ik nog steeds met verbazing over „een nieuw koppel maalstenen voor die molen en een andere molen gaat weer op vrijwillige basis malen”. Dat leek voor mij niet eerlijk. Gedurende de maand juli ging ik corresponderen met de Nederlandse molenwereld.

.... Maïs breken als kippenvoer ....

Zal dit beeld van een heerlijk meelbestoven stellingzolder weer op „De Jonge Hendrik” terugkomen? Deze foto is genomen tijdens het proefmalen met nieuwe maalstenen, februari 1993.

Op de achtergrond is de wit besneeuwde omgeving te zien door de stellingdeuren.

1. Het AKG (*Ambachtelijke Korenmolenaarsgilde*) te Vlaardingen is van mening dat je te weinig graan per jaar maalde om tot een goed product te komen, hoe vaak er ook schoongemaakt wordt. Het AKG streeft er zelf naar een goede samenwerking tussen het Gilde van Vrijwillige Molenaars en het eerstgenoemde. Er bestaan zelfs korenmolenaarscursussen in Wageningen, zodat zij, niet in de zin als beroepsmolenaars, maar wel „gecertificeerd” verder mogen malen. (Voor mij is een aantal maanden lang iedere maandagavond de cursussen in Wageningen volgen door de grote afstanden ondoenlijk. Bovendien ben ik al in 1983 opgeleid bij beroepsmolenaar Theodor Steenblock te Spetzerfehn in Duitsland). Het was ook niet aan het AKG om in de stoel van de *Molenstichting Wiusum* te gaan zitten.

2. *Vereniging De Hollandsche Molen* te Amsterdam kon jouw frustratie zich goed voorstellen. Wij merken op dat de laatste tijd het voor vrijwilli-

gers erg moeilijk is om aan maalgoed te komen, waardoor zij hiervan de dupe dreigen te worden, omdat zij van tijd tot tijd kleine hoeveelheden malen. Wij zouden het erg jammer vinden wanneer een bekende molen als „*De Jonge Hendrik*” te Den An del tot stilstand wat betreft de maalwerk tuigen gedoemd zou zijn. Dat lijkt ons geen goede zaak voor de vrijwillige molenaar die er met veel liefde zoveel tijd in steekt en evenmin is de conditie van de molen ermee gebaat.

3. *Vereniging De Zeeuwse Molen* (in de persoon van molenvriend Frans Weemaes te Terneuzen): Bij ons in Zeeland bestaat er een goede verstandhouding tussen vakmolenaars en vrijwilligers. In de begintijd was het anders, toen werden de vrijwilligers vreemd aangekeken, maar dat is nu voorbij. Gewoon doorgaan met malen en die flauwekul opzij zetten!

4. Theodor Steenblock: „*Mahlverbot? Scheiße! Komm bei uns mahlen!*” Er is mij zelfs gevraagd een week vrij te nemen om daar in Spetzerfehn met zijn molen te mogen malen, maar dat heb ik vriendelijk afgeslagen. Ik was namelijk bang dat ik na een week met plezier malen weer op DJH „thuis” zou komen met terugkomende teleurstelling vandien.

5. *Het Gilde van Vrijwillige Molenaars* te Huizen: Er bestaat op bestuurlijk niveau een goede verstandhouding met het AKG en er is in vele gevallen sprake van goede samenwerking tussen AKG-leden en vrijwillige molenaars. Er is volgens ons dan ook geen enkele reden om aan te nemen dat er op korte termijn sprake zal zijn van een landelijke maalverbod. Hierbij is het van groot belang dat de vrijwillige molenaar geen concurrent van de beroepsmolenaar wordt; laatstgenoemde moet immers van zijn omzet leven, voor de vrijwilliger betreft het malen een toegevoegde waarde aan zijn molenhobby. Formeel gezien heeft een moleneigenaar het recht om een vrijwilliger te verbieden om met zijn molen te malen. Wij hopen dat je, ondanks deze tegenslag, nog voldoende plezier

aan de molen(s) zal beleven. Iets wat wij ons gezien het enthousiasme waarmee je je de afgelopen jaren voor de molen van Den Andel hebt ingezet niet anders kunnen voorstellen. Als antwoord ben ik tot de conclusie gekomen dat ik me enigszins niet bevredigd voelde op de reacties van de molenwereld. Ik kon geen bepaalde lijn daarin vinden. Wat ik wél zeer kwalijk heb genomen, zijn de malende vrijwilligers nooit officieel benaderd om ze op de HACCP te wijzen. Ik moest dit alles via-via vernemen en dan gebeurde het nogal vaag. Mijn vrouw Jeannette heeft verder telefonisch rondgevraagd bij een aantal Groninger vrijwilligers die op korenmolens actief zijn. De een legde zich neer bij de „Brusselse inquisitie”; de andere, een Wageningen-gecertificeerde vrijwilliger, had te maken met dreigementen uit de richting van Oldehove. Hij trof zijn auto aan met doorgesneden remleidingen voor zijn huis. Dat die dreigementen niet alleen tegen hem waren gericht, had ik zelf ook aan den lijve ondervonden. Een bestelwagen, die ik onmiddellijk herkende van „De Leeuw” had me van de weg gedrukt toen ik aan het fietsen was in de buurt van Baflo. Ik kwam op een slootkant terecht. Aangifte doen kon ik niet, want de tegenpartij zou wel een goed onderbouwde tegenargumentatie klaar hebben liggen. Eén ding kan ik jullie wel zeggen: naar het gebied ten westen van het Aduarderdiep (met uitzondering van poldermolen „De Eolus” van B. Dijk) kom ik nooit meer! Mijn 14 jaar oude donateurschap aan het AKG is dan ook onmiddellijk beëindigd. Ajuus! De *Molentichting Winsum* deelde mij mede, dat ik wel meel kon verkopen in DJH, dat door Rolf Wassens zelf gemalen is en dat hij ook voor de logistiek zou zorgen. Dat heb ik vierkant afgewezen. Want dat krenkt mijn

Een herinnering aan de „goeie ouwe tijd”, toen er nog meelverkoop in „De Jonge Hendrik” plaatsvond.
Foto: *Ommelander Courant*, 5 maart 1993.

trots en ik noem het „molenvervalsing”. Hoe moet ik de klanten uitleggen dat het Feerwerder meel niet op mijn eigen molenstenen is gemalen? Niet authentiek dus. Nog maar enkele jaren geleden had de *Molentichting Winsum* mij geschreven dat het niet aan de stichting lag om zich met de nevenactiviteiten (malen dus) van vrijwillige molenaars te bemoeien.... Alleen puur instandhouden van een molen door vrijwilligers interesseert de eigenaar wel. Nu kan ik het volgende rijtje wel in de annalen noteren: „Voor het laatst beroepshalve gepeld op 29 januari 1983, voor het laatst beroepshalve gemalen eind december 1984 én voor het laatst gemalen op vrijwillige basis op 23 mei 1998”.

De onderste letters „óók meelverkoop” op dit bord zijn inmiddels wit overgeschilderd.

Heb ik al die jaren voor niets mijn kennis over het werken met de molenstenen opgebouwd en dit alles met veel moeite in de praktijk gebracht? Al 15 jaar lang? Uit woede heb ik de beide boeken van D.J. Abelskamp maar bij het oud papier gedaan, want wat moet ik er nu mee? Sindsdien betreed ik de molen met een bezwaarlijk gevoel, het woord maalverbod dreunde steeds in mijn hoofd, wanneer ik de deur opendeed.

MAALVERBOD

Al met al zijn de emoties zo opgelopen, dat ik op dinsdag 22 september op mijn werk onwel raakte en naar het ziekenhuis vervoerd moest worden. Ik kreeg hevige pijn aan mijn hart en na een behandeling op de hartbewaking kon ik nog dezelfde avond naar huis terug, waarna ik twee weken rust moest nemen en nog eens twee weken halve dagen werken. Dat betekende schade voor het bedrijf, want ik ben de enige vlakdruk-monteur (offsetdruk-voorbereider) in de Stadsdrukkerij Groningen, zodat veel orders uitbesteed moesten worden.

De meelvoorraad in de molen sloeg daardoor groen uit door bederf en moest weggegooid worden. Een schadepost van f 56,-, welk bedrag eigenlijk in de molenkassa thuishoort

De bankpas van de inmiddels opgeheven bankrekening van „De Jonge Hendrik”.

voor molenonderhoud. Van mijn grote voorraad zelf bedrukte papieren meelzakjes is het eveneens doodzonde en de rode letters „Ook meelverkoop” op het verplaatsbare toegangsbord aan de weg zijn nu weggeschilderd. Met als gevolg dat er nog bijna niemand in de molen op bezoek kwam. Ik wilde voorlopig in de molen alleen zijn en draaide liever achter gesloten deuren en de blauwe wimpel gebruikte ik in de rest van het verslagjaar niet meer. Ik kon het gewoon niet meer aan om bezoekers te woord te staan.

Uiteraard hield ik de weerberichten nog altijd in de gaten om in geval van weerkundige problemen naar Den Andel te gaan, zoals het een eerlijke molenaar betaamt. Dat ging zo door in de rest van het verslagjaar. Met het volgende jaar 1999 probeer ik met betere voornemens te komen om maar het beste van te maken op de molen, „De Jonge Hendrik” die sinds mensenheugenis altijd heeft gemalen en nu helaas voortaan „voor de prins draait”.

De inkomsten uit het meelverkoop en het molenpotje bracht ik gedurende de afgelopen jaren altijd naar de bank, waar „De Jonge Hendrik” een eigen bankrekeningnummer heeft. Door de sterk teruglopende inkomsten was er per 31 december 1998 nog maar f 37,69 op saldo. Inmiddels is dit bankrekening nr. 33.52.17.427 op de Rabobank te Eenrum opgeheven, waarbij de bankpas en het overmakingsboekje ter vernietiging zijn opgestuurd. Het saldo is contant teruggestort in de kassa op de molen zelf, die daar op een verborgen plek wordt bewaard.

Het smeren van de kammen met bijenwas doe ik zoals gewoonlijk wel op het bovenwiel en de bonkelaar, maar de was aanbrengen op de spoorwielkammen en de schijfloopstaven is alleen goed voor het noteren in het inspectierapport van de Monumentenwacht....

Al met al was 1998 een rotjaar voor de molen!